

Årbok 2001

Forord	Harald Kullbotn, Per Werenskiold og Kjell Forbord	7	
Jul i gammeldagan	Johan E. Fossen og Bjørg Hernes	8	Litj-Johan Fossen forteller til Bjørg Hernes om juleforberedelser i gamle dager
Sagnet fra Aunåsan	Jørgen Wenn og Sivert Buaas	12	Gamle sagn om folk som har bodd på boplasser i Aunåsan innafor Vennagrenda.
Solurene på Vollavollen	Gisle Rø og Nils Bakmark	14	På Vollavollen i Mostadmark er det risset både solur og signaturer i et berg.
Minner fra min barndom og ungdom	Christian Nevermo	17	Minner fra oppvekst på husmannsplassen Evenshaug, også kalt Knotten i Mostadmark
Gamle dagers kjøleteknikk	Sivert Buaas	33	Om da meieriene brukte is de skar på tjern og vatn om vinteren, for å ha til kjølemedium på sommeren
Et kvart århundre etter at Midtsandan stasjon ble nedlagt	Roald E. Berg og Bjørg Hernes	38	Roald E. Berg som arbeidet her i nesten 30 år, forteller om drifta på stasjonen i perioden 1947 til 1976.
Jøssåsgrenda	Jørgen Wenn og Sivert Buaas	42	Historikk fra grenda som ligger i Stjørdal, men som likevel er en del av Malvik
Revgården i Jøssåsen	Gisle Rø og Nils Bakmark	45	I Jøssåsen ble det drevet revefarm i perioden 1916 til ca. 1950
Vika og Sagbruket	Leif Fredriksen	49	Historikk omkring Hommelvik Bruk
Hommelvik jernbanestasjon	Leif Fredriksen	59	En kortversjon av Hommelvik jernbanestasjons historie
Marie og Elgen	Øyvind Kristiansen	70	Om Marie Granaas, som hadde et lite trivelig møte med skogens konge
En trist hendelse under krigen	Øyvind Kristiansen	72	På seinhøsten i 1944 ble to gutter i Hommelvik drept, da de fiklet med en tysk handgranat de hadde funnet
Hommelvik Mannskor	Leif Fredriksen	76	Hommelvik Mannskors historie
Krigsminne	Jon Leistad og Bjørg Hernes	84	Jon Leistad forteller om da et tysk bombefly falt ned på Torp i august 1943. Ni tyskere omkom.
Ærverdig gårdssmie på Torp Øvre	Jon Leistad og Bjørg Hernes	85	Om ei hundre år gammel smie, som fortsatt er fullt ut intakt
Barndomsminner fra Bjørnrommet	Ivar Høiby	86	Ivar Høiby forteller om folka som bodde i Høibygrenda, og spesielt om de som bodde på Høibytrøa, eller Bjørnrommet, som plassen ble kalt. Dette var plassen der Kronprinsesse Mette Marit's bestefar ble født

Jul i gammeldagan

FORTALT AV LITL-JOHAN FOSSEN TIL BJØRG HERNES

Jula begynte allerede om våren hos oss. Da kom det en kommisjonær fra Selbu kjørende til Fossagårdene for å hente ull. Hele sekker med ull fikk han med seg, og disse ble fraktet til Steinkjer Ullvarefabrikk for videre bearbeiding. Utpå høsten fikk vi igjen ulla i form av kjole-, kåpe og vadmestøy. Så kom a Marit Sandvik fra Jøssåsen og sydde klær til oss. Vi var seks unger, to gutter og fire jenter.

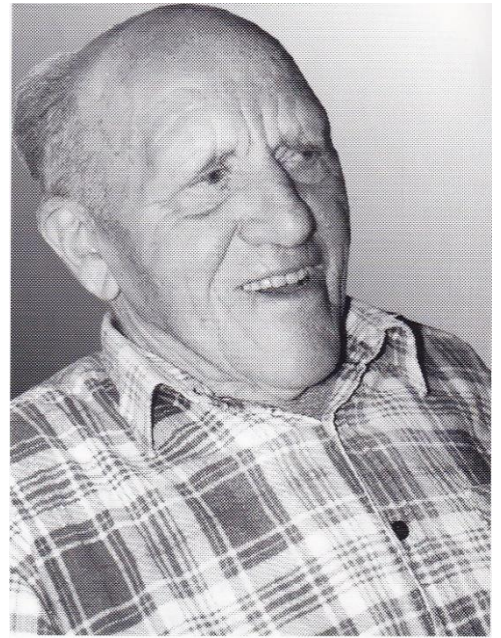
Jeg minnes godt at vi guttene fikk knebukser i vadmest og jakker med fire lommer foran. Jentene fikk kjoler og kåper. Bare det å prøve klærne var stor stas. Mor fikk av og til ny kjole, hvis hun hadde behov for det, men far fikk ikke noe nytt.

Jeg husker spesielt godt pussemiddelboksen med Blue Star. Det var en sånn blank, rund, fin boks, som var så god å holde i, Det var så lite som var blankt før i tida, så vi syntes det var stor stas med denne boksen. Vi sendte den gjerne mellom oss, sånn at vi alle sammen fikk holde i den.

Julaften

På selve julaften, litt utpå ettermiddagen, ble selve juletreet hentet, og i trehalvfiretida ble fuggelbandet hengt opp og juletreet satt inn i nystuggu. I femtida var vi ungene nyvasket, og hadde fått på oss nyklærne. Da skulle juletreet pyntes, Det var vi som sto for den jobben. Vi hadde mye fin julepynt. Jeg husker spesielt noen fine fugler, minnes Johan, og ser drømmende ut i lufta. Hvite kakemenn i snor, og med rød pynt, hang også på treet. Når ingen så oss lurte vi oss til å spise litt av disse, så når det lei ut i jula, var det som oftest bare hodene igjen.

Finstua ble brukt bare i jula, og julaften ble det tent opp i ovnen både der og i dagligstua. Vi ungene hjalp til med å dekke bordet i dagligstua, men vi måtte selvfølgelig vente til mor og far var ferdige i fjøset før vi kunne spise.

Johan E. (Litl-Johan) Fossen

Julematen

Det var stort å gå til dekket bord med levende lys, og fersk mat spiste vi bare til jul og når sauene ble slaktet om høsten. Midt på dagen julaften spiste vi mølje. Vi kalte det forresten "mille". Det var krafta etter koking av kjøttrull og pølser julaftens formiddag. Vi brøt flatbrødstykker og hadde oppi krafta, og så spiste vi dette med skje av djuptallerkener.

Menyen om kvelden var rød sagosuppe med svisker og rosiner. Så var det grisekjøttkaker, eller medisterkaker, som vi kaller det nå, med tomteøl til. Noen dessert var det ikke, vi spiste sagosuppe både før og etter kjøttkaka-. Før vi spiste måtte en av oss ungene lese litt. Ikke juleevangeliet, men Fadervår eller sånt, noe vi kunne utenat.

Etter maten var det gjerne ei stille stund. Så ble det servert kaffe og julebakst, også til oss ungene. Vi koste oss også med nøtter. Det var billig. så det hadde vi mye av. Vi lå gjerne på kne på gulvet og slo i stykker nøttene med ei vedski. Julegaver fikk vi aldri. Det var ikke vanlig hos oss før etter krigen, i 1945. Det var klærne som var gavene, Ved siden av de hjemmesydde klærne, kan jeg huske at vi guttene fikk hver vår kamgarmsgenser til jul.

Juledagene

Etter at vi ungene hadde lagt oss julaften, ble det laget en slags dram. Jeg vet ikke riktig hva den av, bortsett fra sukkerkulør, men det var sånn fin, rød farge på den, antakelig en slags saft. Jeg tror ikke det var noe alkohol i den. Denne fikk vi servert 1. juledags morgen, sammen med kaffe på senga, Vi ungene fikk også en halv kopp kaffe, dram og julebakst. Det var den som var først oppe, den som hadde fjøsstellet, enten ei taus eller a mor, som sto for denne serveringen. Det var stor stas å bli vekket av at det ble ropt «kaffe på senga». Så satt vi der da, i sengene våre, på sprettkalde rom, og balanserte kaffekopp, drammeglass og kaker.

Frokostbordet sto dekket i dagligstua. Det var mye god mat som ikke var vanlig ellers i året, og gjerne to sorter brød, kan jeg huske. Det var en fast regel at ingen skulle være ute eller borte første juledag. Den dagen skulle vi bare kose oss i nystuggu.

Middagen den dagen av mørbrad og ribbe med erter. Tomteøl dertil. Til dessert multekrem. Etter oppvask og litt opprydding skulle det være ei stille stund Vi kalte det «å kul skjømning» eller «kvil skjømning». Det vil si at vi skulle roe oss ned mens mørket kom sigende, uten annet lys enn det som kom fra trekkholet

i ovnen. Var det ikke for kaldt, lå vi gjerne på gulvet og slappet av. Vi skulle ikke tenne lys før det var helt mørkt. Da ble også lysene på juletreet tent. Jeg tror ikke de ble tent før da. Så vidt jeg minnes ble de ikke tent julaften. Så var det ettermiddagskaffe, og først etter det fikk vi litt frukt. Frukt ble bare kjøpt til jul, og vi fikk gjerne et halvt eple og en halv appelsin hver. Etter fjøsstellet var det dekket på til kveldsmat i dagligstua.

Etter frokosten andre juledag fikk vi gå ut for å treffe naboungene. Det hendte også vi kjørte til kirka i Hommelvik denne dagen, men det var ingen fast tradisjon.

Mellomjula og nyttårsaften

I mellomjula besøkte vi kamerater for å «se juletreet». Vi fikk servert tomteøl eller litt kaffebrød. Juledram kunne også bli servert, Selvfølgelig kom noen på besøk til oss også.

Nyttårsaften kan jeg ikke huske ble feiret noe spesielt. Det var vel bare litt ekstra mat. Raketter var det selvfølgelig heller ikke noe av ennå.

Årets høydepunkt

Jula var uten tvil årets høydepunkt. Også i uthusene var det høytid. Det var flidd skikkelig, og alle dyra fikk litt ekstra mat. Jula var storartet den gang. Det var ikke sånn som nå. Det som var store gleder for oss, gidder nok ikke dagens unger å bry seg med.

Sagnet fra Aunåsan

Av JØRGEN WENN OG SIVERT BUAAS

Aunåsan var to boplasser innenfor Rødmyrdalen i Vennagrenda. De står oppført i Malvik Bygdebok bind 3. Hvem som har bebodd plassene finnes det ingen skriftlige kilder til. Men det fortelles et par sagn i Mostadmark som er knyttet til disse to plassene.

Kappkjøring opp Aunberget. (Tegning av Magnar Fossbakken)

En søndag i desember 2000

besøkte vi disse gamle boplassene. De var forlengst gjengrodd av skog, snauhogget og siden tilplantet på ny. Det er derfor minst to generasjoner skog som er vokst opp siden det var dyrket jord der. Allikevel er det godt synbart at det her har vært dyrket mark. Vegetasjon viser at det er god jord. Selv om dette var først i desember fant Ellen et enkelt lite eksemplar av en utsprunget kvitveis. Dette vitner om at det er ekstra lunt i sørhellinga mot Aunberget, og at det ikke er frostlendt.

Etter navnet, Aunet og dømme, kan dette opprinnelig være boplasser fra før svartedauden som herjet på 1350 tallet. At de senere ble fraflyttet skyldtes sikkert at plassene var for små til å fø hele familier, og slett ikke store familier. Livbergingen var ganske klart fedrift, fangst og fiske.

Sagnene forteller senere om to «einstøinger» som til slutt bodde inne i Aunåsan. Den ene ble kallet «Tverrbetta Myrn» og den andre «Bruttull Bromlin».

Det fortelles at den ene hadde blant annet en geitebukk og den andre hadde en kjørøkse. De laget et veddemål om å kappkjøre opp på toppen av Aunberget.

Bukken klatret beint opp og kom først. Oksen var tyngre og måtte gå rundt Aunberget og opp på baksiden. Han tapte.

Dette tyder på at sportslige konkurranser og tippeånden ikke er av ny dato. De hadde ikke Lottokuponger og heller ikke travbaner, men det er vel den eneste forskjellen fra spillelysten i dag.

Det andre sagnet er et drama på liv og død. Bruttull Bromlin var i en voldsom konflikt med en kall som bodde i Rate, en boplass nede ved Vennberg. En gang Bruttull Bromlin var på vei nedover bygda forsøkte kallen i Rate å komme seg unna, men han ble innhentet nede ved Venna. De kom sammen i et drabelig slagsmål hvor kallen i Rate ble drept. Langt fra øvrighet og ingen pårørende gravde han ned den drepte i ei myr like ved der hvor slaget sto.

Ved en rast på slike fraflyttede og gjengrodde boplasser som Aunåsan kan en lett falle i tanker over levemåter og livsvilkår. Her var det de naturgitte elementene man måtte dyrke og leve etter, Det er jord, vatten, luft og solenergi som skaffet livsgrunnlaget.

I dag ser det ikke ut til å hjelpe om vi har utviklet jordbruket til å bli et klart industriprosjekt. Det vi sitter igjen med er stor gjeld og overproduksjon. Det ene bruket etter det andre blir lagt ned og fraflyttet i et hurtigere tempo enn det som skjedde i Aunåsan. Blir det kanskje kua, sauene, grisen, geita og høna, som til sammen skal kunne hjelpe oss til å gjenopprette en livskraftig utnyttelse av våre naturgitte muligheter?

Historien kjenner vi, men hvordan vil vi skape framtiden? Spørsmålene dukker lett opp, men svarene er ikke lette å gi.

Solurene på Vollavollen

Av GISLE RØ OG NILS BAKMARK

I Mostadmark, - på Vollavollen er det på en naken bergrabbe slått inn en serie på seks små solur. Bergrabben ligger like vest for skiltet på vollen og omrissene til urene er lett synlige.

Rundt og mellom urene er det slått inn navn, bokstaver og tall. Urene har vært kjent i lang tid av lokalbefolkningen. Nils Bakmark fikk kjennskap til urene i samtaler med Trygve Molund og Olav Viken.

Solurene på Vollavollen har samme utforming. De består av to halvdeler hvor romertallene I til XII er slått inn i retning med urviseren, I-tallene er plassert nøyaktig nord-sør. De to største urene har en diameter som er tilnærmet 22 cm. Den innbyrdes avstanden mellom urenes sentrum varierer fra 36,5 cm til 268 cm. Plasseringen synes tilfeldig. En overflatisk studie av det mønsteret urene danner tyder ikke på at det er kopi av noe stjernebilde eller at det danner noe kjent geometrisk mønster. De minste urene er mer uregelmessige utformet og ikke så forseggjort som de største.

Forfedrene til John Volden, Vollen i Mostadmark hadde seterbruk på Vollavollen. Han vet ikke når det ble tatt opp seterdrift, men driften ble lagt ned ca. 1899. En av årsakene til dette var etableringen av et meieri ved jernverket i Mostadmark. Meieriet var i drift fram til ca. 1904-05.

Bestefaren Jo Volden tok over Vollen i 1872-73 og dermed seterbruket. John Volden antar at det var bestefaren som laget solurene. På bergflata finner vi bl.a.

Solurene på Vollavollen har samme utforming. De består av to halvdeler hvor romertallene I til XII er slått inn i retning med urviseren. I-tallene er plassert nøyaktig nord-sør. De to største urene har en diameter som er tilnærmet 22 cm

Minner fra minbarndom og ungdom

Av CHR. NEVERMO

Mitt fødested var Evenshaugen, (*Også kalt «Knotten», red.anm.*) en husmannsplass under gården Eggen (Bakken), som ligger ca. 6 km syd for Hommelvik ved veien til Selbu. Jeg ble født 19. mars 1871. Mine foreldre var *Ingeborg-Anna Guneriusdatter Evenshaug* og *Torstin Johnsen Eggen*. Mine besteforeldre på morssiden *Gunerius Pedersen Evenshaug*, født på Folvik i Stjørdalen i 1825, død i 1900. Gift med *Karen Øren*, født på plassen Øren i nedre Mostadmarka i 1826, død i 1905. På farssiden gårdbruker *John Eggen*, født i 1826, død i 1899. Gift med *Oline Throset* født på gården Throset ved Lillehammer i 1825, død i 1898.

Jeg hadde tre søsken: *Laurits* som ble født på Nevermoen 1875 død i 1958, gift med *Johanne Rønning* fra Skogn, *Olaf* født på Nevermoen i 1887, død i 1918, ugift. *Jørgine* født på Nevermoen i 1882, død i 1952. Gift med *Gustav Auran*, f. 1888, død 1962. På plassen

Evenshaug hvor jeg holdt til i mine første leveår, hadde vi i alminnelighet en besetning på 2 kuer, 6 - 8 sauer og en tid også geiter. Disse som mer og mer ble regnet som skadedyr for ungskogen, måtte vi om sommeren ha på beite i Selbu. Selbyggene var ennå ikke kommet så langt i sin oppfatning om geita som skadedyr, som de var der vi bodde. Derfor hadde brukerne, særlig på Selbustrand, en del geiter på havning om sommeren. At geita var et skadedyr for ungskogen, beviste nettopp geitehavningen særlig i Grøtemsliene, hvor smågrana ikke klarte å bli høyere enn ca. 1 m og så ut som en høysåte. Men allikevel, geita var et herlig dyr.

Bak f.v: Chr Nevermo (1871-1958), og Randine (1872-1941). Foran er barna f.v: Olaf (1897-1917), Teodor (1896-1915) og Aksel (1898-1971)

Og sommerens produksjon av geitost var god å ty til fremover vinteren til pålegg på de tørre kakskiver som en måtte nøye seg med i den tid, for en må jo innrømme at den tids levestandard ikke lå særlig høyt.

Med sko og klær var det også i minste laget, men et og annet klesplagg kunne det bli når skredderen kom til gårds, da særlig til jul, Slike ting som klær og sko ble forarbeidet i hjemmene i den tid, og det var en travel tid for håndverkerne. Særlig før jul for da skulle jo alle ha noe nytt om det var mulig.

Resonnementet var det samme den gang som i den senere tid, at det var liksom en ikke skulle være med lenger enn til jul. Juleskikkene for øvrig var nok i større grad ennå mer gammeldags, og mine holdt sterkt på de gamle skikker. Men vi satte allikevel ikke grøt på låven til julenissen.

Blant mange andre juleskikker måtte ingen, verken ung eller gammel, gå utenfor sitt eget hjem første juledag. Det ble betraktet som noe hedensk om noe så formastelig forekom. Dette gjaldt også første påske- og pinsedag. Jeg kan huske at vi guttonger på en første påskedag kom bort til en av våre for å treffe en kamerat, men øyeblikkelig var den gamle kona på gården ute på dørrappa med en advarsel som lydde slik: «Ha dokk heim gutonga de e påskdan i dag, og da skarn vårrå heim kvar hos sæ.»

Evenshaugen lå på et platå nokså høyt over Selbuveien, og vi hadde bratte bakker på alle sider av husene. Så snart snøen kom om høsten var det å finne fram noe som vi brukte til ski. Det var til å begynne med dårlige greier, det kunne være tønnestaver. Eller om en kunne finne store einestammer som vi kunne økse til til noe som lignet ski. Bindingene besto i alminnelighet av en bjørkekvie til tåband og noen taugstomper, hertil en trepinne som vi brukte til strammer ved å vri tauget rundt flere ganger. Eineskiene var både sterk og glatt, men de måtte surres fast til foten selv om denne til dels ble helt følelsesløs.

Ettersom tiden gikk og vi mer og mer trenete skiløpere, ble bakkene for slakke selv om de var temmelig bratt. Men så var det heller ikke så nøye med hvilken ende på karen som var opp eller ned. Etter at jeg ble såkalt voksen, var jeg også med på noen premierenn, men det gikk ikke så bra, mitt lengste hopp var 20 meter. Hoppene den tid ble lagt slik at en gikk tilværs utover hoppet og fikk derved en aldeles forkjært stilling. Ofte slik at der en kom ned var det flatt terreng, og hopplengdene selv for den beste, kom neppe over 25 meter.

Som guttonger var vi stadig ute i skibakken så lenge snøen lå om vinteren, og det kunne rett ofte gå hardt ut over buksebaken. Men risikoen var ikke større enn en skjennepreken fra hu mor, og det tok vi ikke så høytidelig.

Vår bekledning var slett ikke av de beste, men luften mellom fjellene var ren som den hvite snøen og forkjølelse og andre små sykdommer var ukjent for oss.

Husene på Evenshaugen er for lenge siden flyttet derfra og plassen har nu i mange år vært ubebodd. Flere av naboplassene som også var husmannsplasser under Eggen (Bakken) er heller ikke lenger bebodd, som Bakkmarka, Granåsen, videre Follarabben som var en husmannsplass under Folla. Likeså begge Nevermoplassene som tilhørte Mostadmarkbruket og flere plasser omkring Verkensgården. Så grenda er ikke til å kjenne igjen.

Utflyttingen skrev seg jo særlig derfra at eksistensmulighetene der oppe var meget dårlig. På sagbruket på Verket var daglønnen om sommeren for de som hadde den største kr. 1,20 for 11 timer arbeidsdag og så nedover til 70 a 80 øre dagen.

Personlig hadde jeg 80 øre dagen da jeg begynte deroppe med å bunte takspen. agmesteren Jacob Hulaas var en real kar, men han hadde intet med betalingen å gjøre, den bestemte brukseieren L.N. Jenssen selv.

På skolen

I syvårsalderen jeg på skolen hos lærer Even Folstad ved Bakken skole. Folstad var født i Støren i 1852 og uteksaminert fra Klæbu seminarium. Han var lærer ved Bakken skole til han tok avskjed i 70 års alderen. Folstad var en meget dyktig lærer, men adskillig streng i sine yngre år.

Da jeg begynte på skolen holdt vi til i et loftrom på Storbakken (Eggen), senere ble den flyttet til den andre Bakkengården, som var kjøpt av Folstad og hvor han bygde et nytt skolehus, Den nye skolen hadde også bare ett klasserom. Skolen var inndelt i to klasser, storan og småan. Vi gikk på skolen annenhver dag i to uker ad gangen og var fri den tredje, da læreren hadde skole på Sneisen i øvre Mostadmark.

På Sneisen var de bare en klasse og alle barna gikk hver dag denne uken. De lærebøker vi hadde på skolen var ABC, katekismen, forklaringen, bibelhistorie, geografi, naturhistorie, Landstads salmebok og visebok. Hertil 1. 2. og 3dje skoletrinns lesebøker for innad lesning. Vi hadde også noe som hette for grammatikk, men den fikk vi svært lite greie på. I regning stablet vi i gjennom de fire regningsarter. Til skrivning hadde vi til å begynne med en steintavle og griffel.

Når vi ble litt eldre ble det også skrivebok og penn. Leksene i katekismen, forklaringen, bibelhistorien og salmeboken måtte vi lære så vi kunne ramse den opp ordrett på skolen, ellers kunne vi komme i skamkråen eller sitte igjen en stund etter skoletidens slutt.

En kunne også risikere å få en ørteve, de var også tillatt den tid. Jeg kan således huske på at jeg engang fikk et slag over håndbaken fra kanten av linjalen for det jeg skrev slurvet. Det der ble adskillig vondt og jeg kan huske at jeg tenkte med meg selv, bare vent til jeg blir voksen så skal du få slaget igjen.

Dette ble det imidlertid ikke noe av, for vi var gode venner og gode naboer i mange år fremover. Jeg var også mange ganger på arbeid hos Folstad etter at jeg ble konfirmert og slaget var nok berettiget for jeg var slurvet til å skrive.

Ved siden av læreryrket var også Folstad gårdbruker, men en dårlig sådan. Han hadde hest og 4 - 5 kuer. Hans kone var fra Halla, en gård som ligger mellom Bakken og Hommelvik.

Det var mange barn som sognet til Bakken skole som hadde lang skolevei. De heimer som lå lengst fra skolestedet var Sætra, en leilendingsplass på Mostadmarkgodset som lå langt inne i skogen oppe ved Follsjøen. I retning mot Hommelvik, var det Buåsen og Nygårdsvollen som hadde lengst skolevei. *Johan Nygaardsvold* skriver i sin bok «Min barndom og ungdom» om hvor besværlig denne veien var.

Min svake side på skolen var skriving. Jeg var en stor klabb til å skrive og jeg kan ennu minnes den vel sjeldne karakter som jeg fikk i skrivning av lærer Sivertsen ved Herjuan skole. Et år var jeg der ute som gjeter og gikk på skolen der. Denne karakteren lød slik: Bedre i dag enn i går. I de øvrige fag var jeg alminnelig bra.

Etter sju års skoletid ble jeg høsten 1885 konfirmert i Malvik kirke av sogneprest Hanssen. Denne mann var av den gamle skole og meget streng i sine fordringer, særlig når det gjaldt kristendomskunnskap. Var konfirmanter for dårlig her, var det ingen sjeldenhet at de måtte gå flere år før de ble konfirmert. Dette var således tilfelle med en konfirmant som gikk sitt tredje år det året jeg gikk, enda kunne hun ikke mer enn å lære litt fra katekismen. Men hun ble da konfirmert allikevel da hun selvfølgelig ikke maktet mer. Det er jo som et gammelt ordtak sier: Det er ingen som kan legge til en alen av sin vekst. Og det burde en prest framfor noen annen vite. Det var også en gutt som hadde meget små åndsevner som ble konfirmert dette året, og disse sto da nederst på kirkegulvet.

Her kommer jeg til et forhold som jeg vil feste meg litt ved. Det var i den tid slik at en ble plassert etter dugeligheten på kirkegulvet på konfirmasjonsdagen. En forkastelig ordning som det heldigvis er slutt på for lenge siden. Den virket omtrent som gapestokken i sin tid. For en eller annen mindre forseelse ble jo folk plassert i denne under gudstjenestene, til spott og spe for allmuen. Dette var jo en avstraffelse i de dager, men heller ikke til å anbefale.

Men at et barn med små åndsevner skulle avstraffes på samme måte, det var både sykt og i høyeste grad uforstandig, Det var en spore til å sette et mindreverdige stempel på et menneske allerede fra barneårene, som kanskje festet seg på en slik måte at en mintes konfirmasjonsdagen med skam hele livet igjennom.

På konfirmasjonsdagen var alltid kirken fylt til siste plass og da satt jo gjerne kjerringene og tisket sammen om de som kom nederst på kirkegulvet. Det var ikke bare vedkommende konfirmant som fikk sin attest, men også konfirmantens foreldre og slektninger ble lagt på vektskålen og ble bedømt om sitt åndelige innhold. Og resultatet av tiskingen ble jo gjerne at han eller hun ikke hadde noe særlig å skyss på heller, så det var ikke så underlig at de kom langt ned på kirkegulvet.

Fra min egen konfirmasjonsdag kan jeg huske et morsomt tilfelle med plasseringen på kirkegulvet. Det var ikke bare en stor ære for konfirmanten og hans nærmeste å bli plassert langt fremme på kirkegulvet, men også for læreren hvor vedkommende hadde gått i sine skoledager. Vi visste ingenting om hvor plasseringen var før vi kom til kirken på konfirmasjonsdagen, og spenningen var som rimelig på topp.

Min mor satt ved siden av meg i kirkestolen og var selvfølgelig også oppmerksom på plasseringen når kirkesangeren kom frem i kordøren, som det kaltes foran alteret. Han begynte å lese opp sin lange liste over ca. 100 barn. Den gang ble alle barn fra grensen mot Nord-Trøndelag til grensen mellom Malvik og Strinda konfirmert ved Malvik kirke.

Så begynte kirkesangeren under dødsens stillhet å lese. No.1. *Iver Hendriksen Wehn*. 2. *Kristian Torstinsen Nevermo*. 3. *Petter Viken*. 4. *Edevart Pedersen Buås*. 5. *Torstin Viken*. 6. *Johan Nilsen Nevermo*.

Seks gutter fra lærer Folstads skolekrets først på kirkegulvet, og de tre eller fire jenter fra hans krets kom også langt frem på kirkegulvet på jentesiden. Lærer Folstad var selvfølgelig også i kirken og han ble så begeistret at han gikk og satte seg på alterringen for å høre på overhøringen,

Ja det var en stor dag for Folstad og det var ikke så underlig. For det første satt han jo slik til at han ble nøye beskuet av hele kirkelyden, og for det andre ble det jo også hvisket fra øre til øre: Der sitter læreren til de seks gutter som står først på kirkegulvet, det må sikkert være en flink lærer.

Jeg fortalte ved en anledning denne historie til lærer Halse i Hommelvik og han kommer antagelig med litt om dette i bygdeboka for Malvik. Det var atskillig lang vei til Malvik kirke for oss som bodde i Mostadmarka.

En og annen gang kunne vi ta snarveien fra Bakktjønna over skogåsene til Engan i Malvik, og derfra nedover til kirken. Men i alminnelighet ble veien lagt om Hommelvik. Det kunne treffe at vi en gang i mellom kunne skaffe oss så mange ører at vi kunne ta toget fra Malvik og til Hommelvik. Det kostet 25 øre, men det var langt imellom at vi kunne flutte oss på den måten, og så måtte vi alltid sørge for at vi hadde 3 øre til en skillingskake hos baker Ness når vi kom til Hommelviken.

En og annen gang kunne vi også ha 5 øre til en vørterkake og da ble det jo herligt å legge i vei oppover Åsgårdan. I 1885 var siste året barn fra Mostamarka og Hommelvik gikk til Malvik kirke, for Hommelvik fikk i 1887 kirke selv, oppført av byggmester Günther som den tid bodde i Hommelvik.

Til slutt vil jeg nevne noen dumme guttestreker som vi hadde for oss på veien til og fra overhøringen hos presten. Ute i Blåhammeren, et fjellparti mellom Hommelvik og Malvik, var det langs en høy forstøtningsmur mot jernbanen, et høyt rekkverk av trestolper med en planke på høykant som holdt det sammen. Oppe på dette rekkverket måtte vi gutter våge og gå. Den som ikke torde å ta den risikoen var ikke noe til kar. Den som er kjent der ute vet jo at dette var et livsfarlig påfunn som ville ha medført en ulykke om det hadde gått galt. Det tok vi ikke hensyn til, men heldigvis var det ingen som havnet i det dype svelget ned mot jernbanelinjen. En annen ting vi hadde for oss, om ikke så farlig, var når vi møtte en gammel særling som hette Rasmus, med oppnavnet Flesk-Rasmus. En liten tørr — skjev gubbe som så og si gikk i rute mellom Trondheim og Stjørdal.

Rasmus var svært glad i brennevin og det ble fortalt om ham at hvis han på sin tur fra Trondheim og innover - selv om han kom helt til Malvik og fikk 10 øre, - så gjorde han helt om og tok tilbake til Trondheim og kjøpte seg en dram for tioringen.

Sinna var Rasmus som et lemen og når vi møtte han så måtte vi si noe så vi fikk han sint. Det kostet ikke stort og da var han straks på farten etter oss. Vi sprang da utenfor veien der det var mere ujevnt terreng, for da også å narre han utenfor

veien. Det endte i alminnelighet med at han spente bort i en ujevnhet og gikk overende, og da var det moro.

Nu som sagt, Rasmus var en sinnatagg, og det var selvfølgelig ikke rett å erte han. Men guttonger er nå engang guttonger og slike streker er det morsomste en vet. Slikt noe som moral var jo et ukjent begrep.

I arbeidslivet

I tiårsalders flyttet vi fra Evenshaugen til Nevermoen, en leilendingsplass på Mostadmarkbruket, som den tid tilhørte L N. Jenssen, Hommelvik. Jenssen var eneeier av Mostadmarkbruket, men var også en av de største eiere av Verdalsbruket. På samme sted hvor et nedlagt smelteverk har ligget, var nu oppført et sagbruk, hvor de fleste leilendinger arbeidet om sommeren og i skogen om vinteren.

Som tidligere fortalt begynte også jeg som guttonge på dette sagbruket med en lønn på 80 øre dagen. Her var 11 timers dag og de som hadde den største lønnen hadde kr. 1,20 pr. dag. Bruket hadde en gammeldags og tungvint innredning så det var et tungt arbeid. En ramme med to blad som kantet stokken på begge sider. Så ble den veltet over til en ramme som lå ved siden av kantrammen. I denne ramme var innsatt blad etter tømmerets størrelse og her ble da stokken klyvet opp til planker og bord. Plankene ble så skyvet ut gjennom en luke i veggen og kom ned i kappsagen som var i første etasje.

Denne utskyvning måtte også foregå med håndmakt. Bordene måtte bæres over saggulvet til den motsatte vegg hvor kantsagen lå. I denne var kun et sirkelblad og benken måtte trekkes med håndmakt.

Først ble bordet kantet på den ene siden. Så måtte benken trekkes tilbake, bordet vendes og så kantes på andre siden, før det endelig var ferdig til å skyves ut og ned til kappsagen. Det kunne ofte forekomme at det ble adskillig travelt for den mannen som skulle kante unna alle bordene. Da ble det ikke nok med å gå frem og tilbake, han måtte springe. Slikt kunne arbeiderne finne seg i den tid,

Vi var flere guttonger som arbeidet på sagbruket, og som guttonger fant vi på mange skøyerstreker for å erte gammelkarene. Særlig var det en som var snar til å sladre på oss til sagmesteren over våres mange fantestreker. Denne mannen arbeidet ute på tomten som materialstabler, så han var ikke lett å nå for oss som arbeidet inne på sagen, Men et eller annet måtte vi finne på for å nå han så vi kunne hevne oss på ham for alt det han sladret på oss. Jo, endelig ble vi enig om hvorledes vi skulle nå han.

Vi praktiserte meget i den tid med å lage pilbuer med mangdoble enerbuer. Disse var meget sterke så vi kunne skyte langt og var ganske treffsikre, Vi hadde også stor øvelse i å stille til slike våpen og øvelse i å bruke dem. For vi hadde ofte konkurranseskyting om søndagene og vi brukte da gjerne en stift i enden av pilen slik at den ble sittende fast i skiven.

For ikke å risikere noe med å skade mannen ute på tomten som vi skulle skyte på, ble vi enig om ikke å ha noen stift i enden av pilen om vi skulle treffe han i hodet. Buen måtte være sterk nok til å skyte minst ca. meter. Mannen arbeidet 70 - 80 meter fra saghuset, så det måtte til.

En dag var da pilbuen ferdig og prøveskutt og nå skulle han få en salve. Gammelkarene som vi arbeidet sammen med var informert om attentatet og var enig med oss, for denne mannen var ingen avholdt arbeidskamerat.

Vi var tre attentatmenn, deriblant en sønn av sagmesteren. Han ble senere bestyrer av Hulaas kassefabrikk i Hommelvik. Utskytningsbase var en av lukene i sagveggen. Etter nøye avstandsberegning går Så den første salve. Men vi siktet litt for lavt så pilen slo ned ved mannens føtter og videre utover bordstabelen og forsvant. Han hørte selvfølgelig at det var noe som kraste og så seg om hva det var, men fant ingenting og begynte å arbeide igjen.

Imidlertid hadde vi ladet på nytt og sendte salve nr. to. Vi ble da enige om å sikte noe høyere etter som prøveskuddet gikk for lavt. Nu treffer vi han midt i bakkdelen så han hopper rett til værs. Pilen ble da selvfølgelig liggende på bordstabelen, Han tar da pilen og brekker den i to og kaster den utover bordstabelen og i full fart fremover til kontoret for å rapportere til sagmesteren.

Han forstod jo godt hvem det var som brukte ham som skytterskive. Om en stund ser vi sagmesteren komme anstigende oppover mot sagen og da forsto vi jo hva han kom etter.

Så kommer han bort til arbeidsstedet vårt og sier med et høytidelig ansikt: «Æ skoill ha snakka med dokk eit augblekk». Ja, vi stiller da opp foran han for å motta refselsen. «Kår e det for slags fantstytjå di ha finni på no igjen da gutonga, di må da itj skjøt på folk, di koinn da ha treft hauve så hain ha vorti skadd, så slekt må di da itj finn på»! - Og hertil en del formaninger.

Vi stod da ganske andektig og hørte på skjennprekenen, men da han var ferdig måtte jo også vi forsøke oss med et forsvar. For det første sier vi at denne mannen var en sladrehanke som vi lenge har tenkt å gi en belønning. Når vi ikke kunne nå han på noen annen måte måtte vi stille til denne pilbuen, så vi kunne skyte på han. Men vi var såpass forsiktig at vi ikke brukte noen stift i enden av

pilen, om vi skulle risikere å treffe han i hodet. «Ja, ja», sier sagmeteren, «det var da enda noe at de hadde såpass omtanke at de brukte pil som var butt i enden. Kor de har pilbørse hen no da?» Ja, den har vi slått i stykker og kastet i elva. Men det var ikke sant, vi hadde gjemt den i nederste etasje på sagen. Gravd den vel ned i sagflisen om vi senere skulle få bruk for den. Å så til slutt måtte vi få det siste ordet, og det var, at det var mannen vel fortjent. Og jeg synes ennå at jeg ser den ene av ramkarene, Iver Finnplassen, som selv var spissbur, hvorledes han lo og hadde moro av skøyerstrekene vores.

Ca. 65 år senere var jeg innom og besøkte Henrik Hulaas, han bodde da i Hommelvik. Blant mange andre ting fra guttedagene, kom vi også inn på skyteattentatet vår på sagbruket i Mostadmarka. Vi hadde en morosam stund med å minnes alle våre påfunn der oppe og da særlig pilskytingen vår. «Æ mått no vårrå lite forsiktig å æ da», Sier Hulaas, «for æ va no son åt sagemstra veit du, men hain far flira godt hain å når 'n snakka om det der heim».

Jeg arbeidet på dette sagbruket til året etter jeg ble konfirmert. De ører jeg tjente måtte jeg betale hjemme, da det alltid var smått stell med penger.

Året etter at jeg sluttet på sagbruket, tok jeg tjeneste som gårdsdreng på Kjøråsen i Mostadmarka hos John og Anne Kjøråsen, Jeg besøkte Anne Kjøråsen da hun var over 90 år. Hun var ennå åndsfrisk som en ungdom og kunne fortelle mangt fra den tid jeg var der, som jeg ikke kunne huske. Bl.a. at jeg meldte meg inn som medlem og var med på å stifte Mostadmarken skytterlag. Hun fortalte meg at hun mislikte dette. «Huske du ikke det da, at jeg sa at du ikke skulle fårrå å reinn med eit gjivær om syndåggån, nei di huske no ingenting». Det var moro å høre på Anne Kjøråsen etter ca. 60 års fravær, ja hun var et jernmenneske.

Etter et års tjeneste på Kjøråsen reiste jeg til Hommelvik og tok tjeneste som gårdsdreng hos LN. Jenssen på Halstad i Hommelvik. Her hadde jeg en årslønn på kr. 200,- + kost og losji.

Jenssen hadde den tid fire gårder som han drev selv, to i Hommelvik, nemlig Halstad og Moen som den gang ikke var bebygd. Hertil to gårder i Mostadmarka, nemlig Verkensgården og Snustad nedre. Vi hadde den tid en plass Bryggghaugen i Hommelvik, der Hommelvik støperi og mek. verksted nu ligger. Det fantes som sagt den gang ikke bebyggelse på Moen. Moheim lå i utkanten av jordet, så eiendommen ble drevet som alminnelig gårdsbruk.

Den neste som fikk kjøpe hustomt på Moen var Ole Reppe. Men denne lå også i utkanten, og var heller ikke til noen sjenanse for gårdsbruket. Det er jo i de senere år at bebyggelsen på Moen er kommet,

Det var som en vil forstå ikke ganske lite å ta fatt på for en guttunge i min alder når jeg kom til Halstad, og gårdsredskapene vi hadde å hjelpe oss med var dårlige saker. Kun en enhestes slåmaskin, enda vi hadde fire voksne hester stående på stallen. Ikke høyrive eller noe annet en kunne lette seg med. Til det fôr vi kunne henge i hesje, var det å bruke hesjestenger og kraker, men meget av fôret var så kort at det ikke kunne henges i hesje. Så det var å tørke dette på jorden og med denne tørkingsmåte var en jo i høy grad avhengig av været. Det var å kaste ut og sette sammen høysåte gang på gang. Til slutt kunne det bli lite igjen å kjøre inn og til dels så verdiløst at det ikke var annet enn strø. På de to gårder vi hadde i Mostadmarka var det enda verre, for der oppe måtte omtrentlig alt får tørkes på jorden.

En av leilendingene der oppe som vi brukte som arbeidsformann var *Thomas Brobakken*. Han hadde en ren kullsviertro på «Lommen», en fugl som gjerne holder til i fjellvann og som har en veldig stemme når han skriker opp. Hans skrik varslet været trodde man, men Thomas Brobakken ble ofte lurt på lomskriket og en av de somre jeg var på Halstad, var det rent galt med høyværet som vi kalte det.

Da kommer Thomas ned til Halstad for å snakke med Jenssen om forholdet. Thomas var selbygg av fødsel og snakket rent selbyggsmål. Han beklaget seg da til Jenssen på følgende måte: «Nei det nytte itjå i år, for enjten lommin skrik eller hain lett det vår", så regne det lel».

Ja, Thomas var en truverdige kar og han hadde tilsynet med slåttonna på Snustad nedre i Mostadmarka. I Hommelvik hadde vi tre - fire husmenn og en del leiet hjelp, særlig kvinnfolk. På Verkensgården og på Snustad var det bedre om folk, for der oppe var alle husmenn.

Men for meg som ikke hadde annet enn en enhestes slåmaskin til bruk på fire beitesgårder, ble det ofte lang dag. Det ble ikke bare med å kjøre maskinen, foret skulle jo også kjøres i hus, og forøvrigt alt det øvrige som fulgte med onnetidene,

Første året jeg var på Halstad døde Jenssen og da var det ingen å rådføre seg med. Fru Jenssen var bymenneske og hadde ikke noen greie på jordbruk. Den eldste gutten gikk i Trondheim på skole, så jeg blev så at si helt overlatt til meg selv.

Bjørn Sollihaugen var en gammel gårdskar på Halstad og jeg måtte ofte henvende meg til han om råd og dåd. Men til kroppslig arbeid var det ikke stor hjelp å få hos han heller, for han var en dag inne ved jernbanestasjonen i Hommelvik utsatt for et stygt kjørehell og fikk avslått begge bena.

En praktiserende amatørlege Johan Gjevingtrø fra Stjørdal, som var meget brukt ved slike skader, lappet bena sammen. Men særlig det ene kom atskillig ut av stilling, så han ble etter dette ingen arbeidskar av betydning. Men det var trivelig å ha han på gården allikevel og her var ingen sure miner selv om han var halvt invalid. Alltid i godt humør og spøkefull, så en kan med rette si om en del mennesker — at de kan tale med skjemt om sine sår.

Etter to års tjeneste på Halstad fant jeg å ville slutte som gårdsarbeider, og søke arbeide ved jernbaneanlegget på Hamar - Jeg fortalte fru Jenssen dette og sa opp min tjeneste hos henne. Men dette var hun ikke enig i, og da særlig at jeg skulle begynne som anleggsarbeider. Hun hadde lagt merke til at jeg hadde anlegg og interesse for mekanikk. Hun skulle søke og skaffe meg utdanning i den retning.

Direktøren ved Marinens mek. verksted i Horten pleide hver sommer å ha et ferieopphold hos hennes bror, som var direktør for hotell «Nordkap» i Trondheim. Hun ville underhandle med han om plass for meg når han kom oppover til Trondheim i løpet av sommeren. Etter utdanning som maskinist, ville hun være meg behjelpelig med plass, muligens foreløpig på D/S Værdalen, som den gang tilhørte Verdalsbruket, hvor hun var en av de største aksjonærer.

Jeg syntes også at dette var et fornuftig resonnement. Vi ble enig om at jeg i alle fall foreløpig skulle reise til Hamar på jernbaneanlegget, så skulle jeg få beskjed når hun hadde underhandlet med direktøren for Marinens verksted i Horten om plass i maskinlære.

Ut på sommeren 1892 fikk jeg beskjed om at jeg har plass på verkstedet og at jeg kunne tiltre når som helst. Men til tross for at det arbeidet vi hadde ved Jessnes stasjon (første stasjon nord for Hamar) denne sommeren ikke var noe å skryte av, så hadde jeg ikke riktig lyst til å slutte ved anlegget og det ble da til at jeg fortsatte.

Ingeniør, senere overingeniør *Joh. Th. Wæhre* som en tid var fullmektig hos L.N.Jenssen og som også hadde omleggingen av veien i Moløfta ved Hommelvik, hvor jeg også arbeidet en tid, hadde nu plass som førsteassistent på første avdeling Hamar. Han skaffet meg etterarbeid ved anlegget som var ferdig før jeg reiste.

Pensjonist

65 år etter at jeg reiste fra Halstad, gikk jeg dit opp en dag jeg var i Hommelvik for å se på gamle tomter. Jeg gikk som vanlig inn kjøkkenveien, og traff på kjøkkenet en ung jente i 18 — 20-årsalderen, forteller hvem jeg er, og spør etter Jenssen.

«Jo, han er da hjemme, men holder på å ordne noe i uthuset for de skal ha slakter i ettermiddag. Men han kommer snart inn for å spise middag nu, så De får sette Dem ned til han kommer»,

Jeg sitter ved vinduet mot gårdsplassen, der stod et fallbord som jeg syntes å kjenne igjen siden jeg var på Halstad. Jeg forteller dette til tjenestejenten at jeg synes å kjenne igjen bordet, men det kan vel ikke være det samme bordet, jeg må muligens ta feil.

Det gjør De sikkert ikke, får jeg til svar, for fruen har fortalt meg at dette bordet er atskillig gammelt, men at hun liker å ha det, for når hun slår opp begge skiver, så blir det fortreffelig til strykebord. Men kan De virkelig kjenne igjen etter 65 års fravær, det var rent utrolig. - Det synes også jeg, måtte jeg svare, men her har vi nettopp et bevis på hvordan det en ser og hører i ungdommen setter seg fast.

Om en stund kommer også Jenssen inn, (*Jan Jenssen, red. anm.*) En kjekk kar å se til, jeg forteller ham hvem jeg er, og at det var 65 år siden jeg gikk fra Halstad.

Jeg kan selvfølgelig ikke si at det ble noen overraskende gjenkjennelse, for jeg har aldri sett ham før. – Vil De spise middag sammen med meg så vær så god, sier han, vi spiser på kjøkkenet for vi er bare tre mennesker.

- Ja, jeg hører det av tjenstejenten, sier jeg. Ja, - at det har virkelig skjedd forandring på Halstad på disse år. For den tid jeg var her, var vi 21 - 22 mennesker daglig på gården, av disse 9 barn.

Den eldste Lauritz Nicolai, var i samme alder som jeg, født i 1871, den yngste, Margrete, født i 1885. Jeg visste på forhånd at noen av disse barna var døde, men da jeg fikk høre at alle, unntatt en var død, kom jeg virkelig i dyster stemning.

Jeg syntes å se alle disse glade barneansikter som tumlet seg ute på gårdsplassen fra den tid jeg var på Halstad, - Ja, vi får ta oss tid til å gå igjennom værelsene, sier Jenssen. Vi kommer bl.a. inn i dagligstuen. - Ja, her står alt som det har stått, så her er det ingen forandring skjedd sier han.

- Jo, det er nok skjedd en forandring her, svarer jeg, her er murt en peis ser jeg, den er av nyere dato. Det er riktig, sier den er oppført i de senere år. - Du kjenner deg godt igjen.

Jeg måtte da fortelle han at jeg også kjente igjen spisebordet på kjøkkenet, og vi ble enige om at det var interessant å komme på gamle tomter, så en kunne få prøve sin hukommelse.

Når jeg har beskjeftiget meg med så meget med mitt besøk på Halstad etter 65 års fravær, noe som kan synes ganske så ubetydelig, er det særlig både for å minne meg selv og andre om hvor godt det fester seg i ens bevissthet det en ser og hører i den alder både av ondt og godt, og jeg vil i den forbindelse gjenta hva jeg har skrevet om min konfirmasjonsdag i Malvik kirke og den forkastelige ordning som den gang ble brukt på plasseringen på kirkegulvet ved konfirmasjon.

Det er interessant når en er ferdig med sitt dagsverk å se tilbake på det vitnesbyrd en har å begynne livet med og som kan være til noe gagn. Derfor tar jeg med mine to første attester:

«På forlangende af Kristian Torstinsen Nevermo der i 4 år fra våren 1886 til 1890 har arbeidet ved Mostadmarkens Sagbruk i Strinden, bevitnes herved at han i samme tid opførte seg som en sjelden tro, flitig og ordentlig arbeider, der vandt sine foresattes fulde tilfredshet, hvofoer jeg med god Grund kan anbefale ham til dem hos hvem han i Fremtiden maate søke arbeide.

Mostadmarkens Bruk p Strinden 25/4-92

Jacob Hulaas. sagmester».

«Kristian Nevermo har i 2 aar tjent i mit Hus som Gaardsdreng, og i lengere Tid derfor, arbeidet ved Bruket i Mostadmarken. Han har at være en ualmindelig flink Arbeider, villig og ufortrøden, og så lenge jeg har kjent ham ædruelig og bra i alle deler. Han opsagde selv sin Tjeneste her, da han ønsket at søke Arbeide ved Jernbanen i vaar.

Hommelvik, 24 august 1892

Elise Jenssen.»

Dette var da mine to første betyg, senere har jeg fått mange flere, men jeg har aldri hatt noe større bruk for attester.

Chr. Nevermo bodde mesteparten av sitt liv i Verdal. Han deltok i den faglige og politiske arbeiderbevegelse og representerte kommunistene. (Red. anm.)

navnet «JO Volden» hugget inn og utformingen av huggmerkene ligner på dem vi finner i solurene.

John Volden opplyser at bestefaren ikke hadde noen særlige interesser eller var spesielt skolert ut over det som var vanlig på siste halvdel av 1800-tallet.

John Volden som bor på Vollen i dag tror at det er bestefaren eller en gjeter som har laget solurene på Vollavollen. Det er likhetstrekk mellom huggmerkene på solurene og huggmerkene i navnet «Jo Volden».

En annen mosting, Olav Viken, har samme oppfatning som Jon Volden. Han mener også at det må være gjeterne som har hugget solurene inn i bergflata.

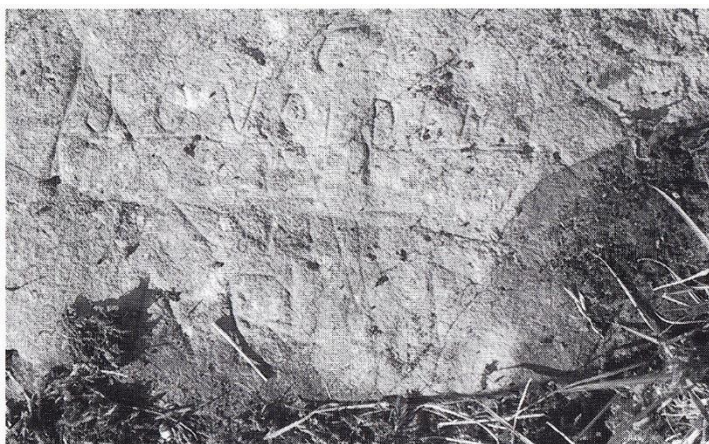
På Vollavollen kan vi også finne følgende lesbare bokstaver og tall:

E.W.M , 12.6.1940 (*Red.anm: Kan være Edvart Wiken Mostadmark 1912-1991*)

K. Wiggen 1887 (*Red.anm: Kan være Karen Estensdtr. Wiggen 1829-1908*)

OLIV H. P.

Bergflater dekorert med bokstaver og tall er nokså vanlig i Mostadmark og de tilgrensende kommunene, bl. a. Selbu kommune. Vi finner også et såkalt «skrivarberg» ca. 3-400 m nordøst for Vikavollen på et sted kalt «Lortskrukkkjølen».

Vollavollen ligger rett vest for toppen av Vollahaugen på 400 m-koten og rett opp for Vollatjønna. Korteste vei opp til Vollavollen går langs en skogsbilvei som tar av ved brua i sørenden av Foldsjøen. Denne veien er stengt med bom. Veien går mot sørøst og videre opp til 300 m koten på kartet. Siste del av turen må en klatre opp lia langs en nyanlagt tømmertransportvei og forsøke å finne stien opp til Vollavollen.

Jon Volden som bor på Volden idag tror det er bestefaren eller en gjeter som laget solurene på Vollavollen. Det er likhetstrekk mellom huggmerkene på solurene og huggmerkene i navnet "Jo Volden".

En alternativ rute er å følge bekken som renner ned til Rognåsen til Vollatjønna og deretter følge lia opp til vollen.

Kilder: John O. Volden, Mostadmark, Olav Viken, Mostadmark og Trygve Molund, Mostadmark

Gamle dagers kjøleteknikk

Av SIVERT BUAAS

Veien fra isblokker til elektrisk kjøleteknikk har hatt en forholdsvis rask utvikling. Vi behøver ikke å gå særlig mange tiår tilbake før vi minnes at de første kjøleskap som kom inn i våre private hjem.

Vi husker også godt de første mulighetene vi hadde til å leie frysebokser i felles fryseboksanlegg, men det gikk heller ikke så mange årene deretter før vi fikk både kjøleskap og frysebokser i eget hus. Den elektriske fryseteknikken har nå åpnet muligheter til kjøling og dypfrysing til et hvert behov. I vårt daglige liv har vi nærmest gjort oss helt avhengig av denne teknikken. Uten disse kjøle- og frysemuligheter ville vi i dag på ny måttet ta fram saltsekken og saltkaret for å bevare fisk og kjøtt. I høstens kjøtt- og bærseong kan vi nå fryse ned bruksporsjoner og oppbevare disse fersk for hele året. Isbilen kommer med musikk og bjelleklang. Ungene stormer av gårde for å sikre seg is. Vi må også innrømme at det er herlig for eksempel å finne isbiter i fryseskapet å legge i glasset sammen med god drikk en varm sommerkveld.

Den mest tandre matvaren å oppbevare fersk er melken. I vanlig romtemperatur surner den etter et par døgn. Da hjalp det ikke med salt. Om sommeren ble gjerne melken oppbevart i en kald vannkilde straks den var kommet fra kua. Etter et døgn ble fløten skummet av og satt til surning. Til eget bruk ble også melka satt til surning. Tjukk surmelk var ikke å forakte sammen med brødmatt eller graut. Tettemelk med sukker og kanel var også en god variant. God tettemelk med tilbehør var rene selskapsmaten. Tettemelken ble laget av tettegras som konserveringsmiddel, en teknikk som dagens meierister neppe har særlig greie på.

I dag går melka oftest direkte fra kua i rør og over i en tank med egen avkjøling. Dette er en kjempestor forbedring i av melken. Etter at de første meieriene ble utbygget ble melken kjørt til meieriet direkte fra kua i fjøset. Melka ble kjørt i transportspann til meieriet morgen og kveld med hest. Meieriene hadde kjølerom med avkjølingskommer. Til avkjøling i disse kommene ble brukt naturlig is lagret i ishus.

Hommelvik meieri hadde en egen isdam «Meieridammen». Den er inntakt den dag i dag på toppen av «Løfta» i Hommelvik. Isen ble saget om vinteren og kjørt ned til meieriet og lagret i ishuset.

Ishuset var godt isolert med sagflis i veggene, slik at isen holdt seg hele året over til neste vinter. Den samme ordningen hadde meieriet i Mostadmark. De tok isen på Tjønnåstjønnna.

Issaging på Kjønnåstjønnna. F.v: Anne Venn (g. Larsen), Bjarne Thorshaug, Adolf Thorshaug og Torvald Venn.

Malvik meieri hadde et forholdsvis stort melkekvantum å ta vare på. De hadde et stort ishus og kjølerom. Ishuset var isolert med kraftig isolasjon av sagflis i veggene. Der ble det brukt ganske store mengder is i løpet av året. Isen ble tatt oppe på Hestsjøen ved Sjøvold og kjørt med hest ned til Malvik meieri og stuert inn i ishuset. Dette var et ganske stort arbeidsoppdrag.

Selve sagingen og stuingen ble bortsatt på anbud. Arbeidet foregikk i februar-mars. Transporten ble pålagt melkeleverandørene i forhold til levert melkemengde. Når denne isjobben pågikk var det liv og røre på Hestsjøen. De som saget ut isblokkene måtte ha tilstrekkelig med iskjørere som kunne ta isblokkene ut av råka etter hvert. Som regel var det kaldt både i vannet og lufta. Isblokkene kunne da ganske fort fryse sammen igjen hvis de ikke ble dradd opp av råka. Det sto gjerne flere hester i kø for å ta unna isen.

Til sagingen hadde de spesielle sager som lignet på de sagbladene som ble brukt i de gamle oppgangssagene. Dette var en sagbrukstype som ble brukt før sirkelsaga var oppfunnet. Sagbladet hadde et tohånds håndtak på toppen og gjerne påmontert et lodd i enden under vann.

En historie om en litt viktig og uvitende skiløper som gikk forbi et arbeidslag som sto og saget is, stoppet og spurte en av karene om dette var en kald jobb. Han fikk til svar: «Nei æ sveitte no æ, men hain som står under og dreg i saga hain frys hain».

For å kjøre isen ble det rigget til en platt av planker på et «støttingsett». Støtting og bakkjelke ble ellers brukt til tømmerkjøring.

Isblokkene som var skåret i størrelse 50 cm x 80 ble dratt opp på platten. Tykkelsen på blokka ble naturlig nok bestemt av vinterens kulde. Blokkene ble lagt tvers over lasteplatten fra forkanten og bakover. For å ta blokkene opp av vannet ble det brukt en stor issaks med klo, eller også litt lange heimsmidde kroker av rundtjern. Med litt tiløvet arbeidsteknikk gikk dette arbeidet ganske «glatt». For å reipe lasset ble det brukt jernkjetting. For å unngå sidesleng ble det på hver side av lasset brukt en rund tømmerstrange eller en planke. Isen var glatt og lasset måtte sikres.

Fra Hestsjøen var det vanlig å kjøre myrene fram til Kleivvollen og ned Forbirdsgrenda. Nedover bakkene dannet det seg gjerne staup i veien slik at det ble litt av en berg- og dalbane. Dette var en ulempe både for hest og kjøredoning. I kald sønnavind og snøfokk og med en tomsekk å sitte på var denne kjøreturen en utrulig kald jobb.

Når iskjøringen var over og ishuset fylt, var ikke arbeidet med isen på meieriet over med det, Å ta isen fra ishuset og inn på kjølelageret i meieriet var ikke kvinnfolkarbeid. For å betjene meieriet var det ansatt kun to damer. Meierske og vaskehjelp.

Melkekjørerene ble pålagt å ta denne på skift etter samme mønster som iskjøringen. Men gamle «kårkailler» med stive føtter og rygg og med glatte pluggasko var ikke egnet til å arbeide i ishuset. De yngste melkekjørerene - ungdommene måtte da ta jobben, selv om det ikke gikk etter tur. I varme sommerdager kun iført slitte turnsko, fotballbukse og tynn skjorte var dette en heller dårlig klesdrakt i ishuset. Vernesko og hjelm var enda ikke oppfunnet. En fikk lære seg å bruke hodet for ikke å skade beina. Isen var glatt og blokkene tunge.

Når jobben var gjort, hendte det at meiersken stilte opp med et glass fløtemelk. Is etter dagens mønster var det ikke behov for etter denne jobben.

Når melka ble tatt inn på meieriet ble den tømt fra transportspannene og over i en egen beholder og veid. Melka fra den enkelte leverandør ble veid hver for seg. Det ble tatt jevnlige stikkprøver for å kontrollere renheten av melka, - pasteurprøver. Samtidig tok de også fettprøver.

Fettinnholdet i melka og vekta dannet grunnlaget for prisberegningen. Dess høyere fettprosent dess høyere pris. Dette er vel det motsatte av dagens krav til prisavregningen av melken.

Beholderen ble deretter tømt over i en sil som var montert på veggen og ført i renner inn i kjøleanlegget. Etter isavkjølingen ble melken tappet over i femtiliters transportspann og kjørt med lastebil til hovedmeieriet i Trondheim.

Meieriene i bygda hadde også melkutsalg hvor de solgte nysiltemelk, (hmelk) skummet melk og fløte i løst mål til folk. Kundene hadde med egne spann og fikk målt opp melk og fløte med justerte litermål. Det hendte at det ble gitt en liten ekstra skvett i tillegg slik at de ikke skulle bli snytt på målet.

Kolonialene og Landhandleriene førte ikke melk i salg. I ferskvareomsetningen ble det brukt betydelige mengder is. Det ble for øvrig dannet egne selskaper som tok ut is og solgte til store forbrukere innenfor næringsmiddelindustrien. Vann og innsjøer med lett tilgjengelighet til jernbanen var ettertraktet til denne virksomheten.

Den største isforbrukeren i Trondheim var nok firmaet Nekolai Dahl. Han var pioner i å organisere eksport av fersk fisk. Dette førte til en meget stor virksomhet rundt om i Trøndelag, ikke bare i is, men også som avtaker av treemballasje rundt om i bygdene. Han tok ut store mengder med is både i Åsen i Nord-Trøndelag og fra Buvatnet i Rennebu. Der ble det bygget store ishus og lagt ut sidespor fra jernbanen. Ute i Selva i Agdenes ble det bygget egen kai.

Isen ble tatt i et vatn ovenfor kaianlegget og sendt i renner ned til kaia. For å pakke fisk og is gikk det med store mengder kasser av tre. I tillegg til isutaket ble det rundt om i Trøndelag produsert store mengder fiskekasser, noe som ga en betydelig sysselsetting i mange små lokalsamfunn.

Dette kom godt med i den verste depresjonstiden i 1930 åra ikke minst i Hommelvik og Malvik. Men det sentrale anlegget i denne ferskfiskeeksporten var kjølelageret på Brattøra i Trondheim. Et anlegg som helt opp til vår tid har hatt en meget stor betydning for Trondheim og distriktene rundt om.

På bakgrunn av den arbeidsmengden, transporten, lagringen og anvendelsesområde som lå i å benytte naturis, kan vi si at den elektriske kjøleteknikken har gitt muligheter og fordeler som vi ikke kunne drømme om når vi satt på islasset ned gjennom Forbordsgrenda bare for noen få år siden.

Bruk av elektrisk energi til kjøling og frysing er nok i dag like viktig som til oppvarming.

Jøssåsgrenda

Av JØRGEN WENN OG SIVERT BUAAS.

Jøssåsen er ei grend som ligger øst i Mostadmarka og grenser mot Stjørdal kommune og Nord-Trøndelag fylke. Jøssåsgrenda tilhørte tidligere Lånke kommune og Nord-Trøndelag fylke.

Ved kgl. resolusjon av 14. juli 1911 ble grenda overført til Malvik kommune og Sør-Trøndelag fylke. Ifølge Malvik Bygdebok bind 3 er det registrert 10 gårdsbruk og boplasser.

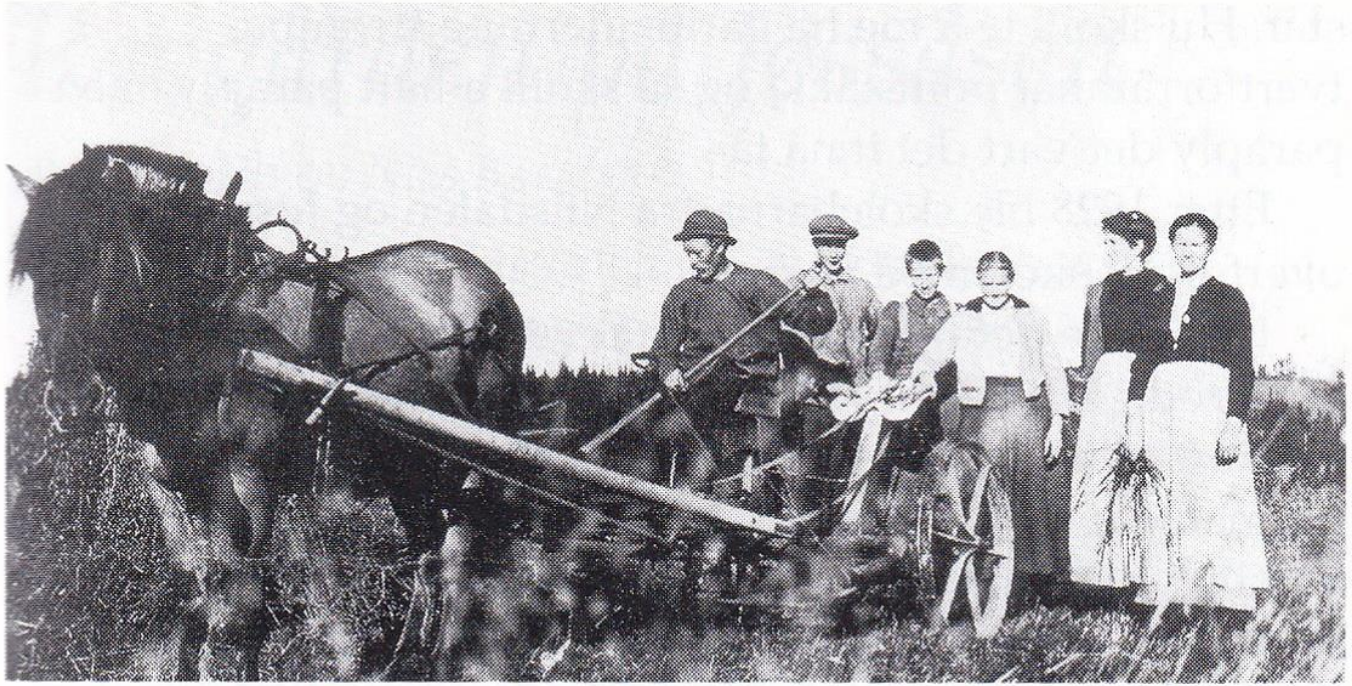
I tidsrommet mellom 1849 til 1911 ble det født og oppfostret 78 barn i Jøssåsen og Nilsdalen. Dette tyder på at det var ei livskraftig grend. I dag er det nærmest ufattelig at så mange familier med så mange barn kunne livnære seg på så små bruk og boplasser, men historien kan bekrefte at alle som vokste opp ble dyktige og livskraftige mennesker. Mange som er bosatt rundt om i kommunen har sine røtter fra Jøssåsen og Nilsdalen.

Brannåsen ytre var et av de minste brukene, Plassen ble oppdyrket av Erik Jonsen fra Selbu og Sigrid Mattisdatter Venn. Sigrid har en gang sagt: «Jeg har født 9 barn, men fostret opp 10.» Hos henne med ni barn var det altså plass til ett fosterbarn i tillegg.

Kjøkkenutstyr var det dårlig med i Brannåsen. Det ble sagt at Sigrid hadde ei gryte og den var heller ikke hel. Mannen Erik ble brukt som «bemainn» i Mostadmark. De hadde på den tiden verken post eller e-mail. Når det skulle holdes bryllup eller begravelser var det «bemainnens» oppgave å gå rundt i bygda å be folk til «gjestbå» (gjestebudselskap).

Når bemainnen kom inn til folk skulle han framsi sitt eget «bemainnsvers» før han kunne sette seg. Vi vet at slike bemainnsvers har eksistert muntlig helt opp til våre dager, men få har blitt nednotert. (Hvis noen av leserne vet om slike vers, ber vi om at de tar kontakt med bokredaksjonen slik at de kan bli nedskrevet.)

Det ble ikke bygget egen skolestue i Jøssåsen. Kjerstina Venn har fortalt at det ble holdt skole på Jøssåsen store. Når læreren kom fra Lånke for å holde skole, ble det rigget til langbenker og lange brede planker i stua til skolepult.

Onnearbeid i Jøssåsen. Mauel Kringhaug helt til venstre. Ulrikke Krog Lund med tømmene

Det daglige livet i stua gikk videre uten sjenanse for skolearbeidet, Det var dårlig med skolemateriell. Til skriving og regning ble brukt steintavle og griffel, Bøker var det dårlig med. De mest tilgjengelige var nok katekismen og salmeboka. Disse bøkene, i hvert fall salmeboken, var trykket i gotisk skrift. Ungene lærte derfor den gang også å lese gotisk skrift. Selv med en så enkel skolegang er det beviselig at kunnskapsnivået lå fullt på høyde med elevene ellers i kommunen på den tiden.

Bygdeveien til Jøssåsen gikk fra gammelt av fra Karlstad, om Torstjønn, Nilsdalen, Nordgjerdet og fram til Jøssåsen. A/S Meraker Brug har nå stengt denne veien med låst bom. i 1963 ble det bygget ny vei fra Vennaveien og opp til Jøssåsen.

Før Jøssåsen ble overført til Malvik kommune måtte konfirmentene gå til Lånke kirke i konfirmasjonsforberedelsene. Dette var en ganske lang vei til fots. Stien de fulgte gikk over Nævervollen fram til Frigården og videre ned bygda til Lånke kirke. Kjerstina Venn har fortalt at når de gikk til konfirmasjonsforberedelsene hadde de ikke råd til å bruke skoene hele veien. De gikk barbeint nesten fram til kirka før de tok skoene på.

Til konfirmasjonen måtte det til litt ekstra, spesielt i klesveien. Dette var foreldrenes bekymring da som nå. En far til ei jente sa det slik: «Veitja koste mæ 20 daler der a står, Hu skoill te å me ha garibalderraue strømpa, tvertforrainnåt poinstakk, og så skoill a hatt paraply, men paraply det vart det itjå tå".

Etter 1928 ble skolebarna fra Nilsdalen og Jøssåsen overført til skolen på Sneisen.

I 1920 ble det bygget opp en revefarm på Jøssåsen. Det var Brødr. Hanssen i Hommelvik som dannet et eget selskap og ansatte en fagmann fra Canada som driftsleder. Farmen var meget tidsmessig utstyrt med telefon- og varslingssystemer. Det ble en av de første pelsdyrfarmene nordafjells. I det vesentligste alet de opp og solgte livdyr.

Denne farmen ga arbeid til mange i Jøssåsen, både med byggevirksomhet og transport. Revefarmingen var en ny næringsvirksomhet. To av naboene i Jøssåsen startet også opp med egne farmer. Disse to var Jon Jøssås og Ola Nilsdal. Etter skifte av diverse eiere var revefarmingen i drift til omkring 1950.

Etter den tid var det få beboere igjen på Jøssåsen. (*Les egen beretning om dette. Red. anm.*).

Men i 1978 ble Jøssåsen landsby opprettet. Landsbyen har utviklet seg til en meget betydelig virksomhet. Ikke bare for Jøssåsgrenda, men også for Malvik kommune. Det er nå mellom 50-70 og som er bosatt der. De driver et allsidig jordbruk med husdyrhold som omfatter både ku, sau, gris og høns, Litt gartnerivirksomhet med veksthus hører også med. Alt dette drives uten kunstgjødsel. Energi til oppvarming tas ut fra et eget vedfyrt sentralanlegg. I tillegg har de vev- og systue, bokbinding og møbelstopping. Det er også nå ført opp et samfunnshus, hvor har øvelser og framføringer av flere kulturelle aktiviteter både i sang, musikk, teater og dans.

Et par av de gamle gårdsbrukene i grenda er kjøpt opp av bønder nede fra sjøbygda og er lagt ut til beite, men Jøssåsgrenda er allikevel et tydelig tegn på at det er liv laga også i ei avsides bygdegrend når det satses på kreativitet og innsatsvilje.

Revgården på Jøssåsen

Av GISLE RØ OG NILS BARMARK

For folk flest er historien om A/S Jøsås Revgård ukjent. Skjult i skog og kratt på Jøssåsen er det fortsatt spor etter dette foretaket. Støter du på et 3,20 m høyt ustødig nettinggjerde med skråtak av netting, er du på rett vei. Du kan også risikere å snuble i nettinghauger som danner golv i skogbunnen.

Rester av det høye nettinggjerdet som omga revgården. Legg merke til at det i tillegg var et skråspenn innover, som skulle stanse et eventuelt forsøk på rømming

Alt ble ikke ryddet bort da driften opphørte omkring 1950. Vi ser også murene til vokterboligen eller voktervillaen. Da driften ble nedlagt, kjøpte Magne Thorshaug det 2 etasjer store huset og satte det opp på Grønberg i Hommelvik.

Arbeidet med å bygge en revgård ble startet i 1920 på gården Jøsås lille, gnr. 79, brn. 1. Det var Halfdan Hanssen fra Hommelvik som sto bak oppbyggingen av revgården, og 3. desember 1920 flyttet de første reveparene inn.

Hanssen fikk kjennskap til oppdrett av sølvrev i Kanada og allerede før første verdenskrig drev han med revfarming på New Foundland.

11916 kjøpte han Jøsås lille med det formål å starte en revgård. Da han kom til Jøssåsen i 1920, hadde han med seg 10 sølvrevpar fra Prince Edwards Island, innenfor Nova Scotia. En egen revvokter, McHenry, fulgte dyrene til Norge.

Verdien på de første dyrene var etter datiden verdimål svimlende høy, ca. 10-12.000,- kroner for paret. Til grunn for virksomheten beregnet Hanssen at det gikk med mat for kr 150,- pr år og at skinnprisen pr. dyr var kr 1.500,- Dyrene trivdes utmerket på Jøssåsen og formerte seg hurtig. Sølvrev er en fargevariant av rødrev.

På slutten av 1800-tallet var sølvrevskinn med kullsort underull og dekkhår med hvite spisser prissatt til 30.000 dollar pr. stk. og var den gang verdens dyreste pelsverk.

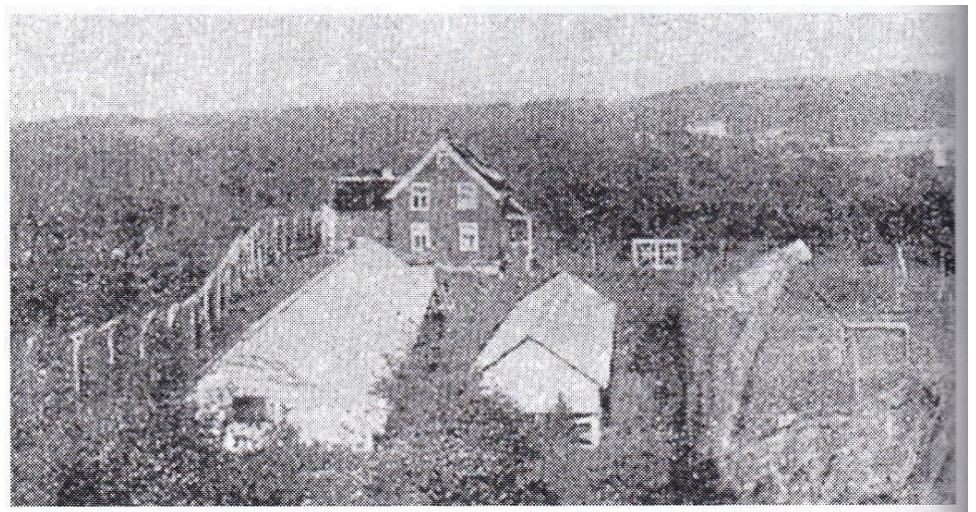
Da sølvrevfeberen grep om seg for alvor i årene 1924-25, ble etterspørselen etter avlsdyr større og større, Avlsdyrprisen var på det tidspunktet 8.000-10.000 kroner paret, og folk strømmet til Jøssåsen for å kjøpe. Fra disse hektiske dagene fortelles det at folk sto i kø utenfor porten på Jøssåsen, og at Hanssen hadde sin fulle hyre med å finne plass for alle pengesedlene i lommene,

Hanssens forretningsdrift ga ikke det nødvendige overskudd og foretaket ble slått konkurs i 1927.

Konkursboet ble overtatt av overrettssakfører Høiset. 17. desember 1928 ble A/S Jøsås Revgård stiftet med en aksjekapital på kr 8.000 kroner, fordelt på 16 aksjer. De som var med på stiftelsesmøte var:

<i>Fanejunker Ole Ødegård, Krangaten 3, Tronhjem</i>	<i>1 aksje</i>
<i>Kjøbmand Hans Gjævenes Aalesund</i>	<i>4 aksjer</i>
<i>Otvrætsakfører Høiseth, Arilds gate 10, Trondhjem</i>	<i>3 aksjer</i>
<i>Hans Peter Strøm, Trondhjem</i>	<i>2 aksjer</i>
<i>Albert Kristian Rønning, Trondhjem</i>	<i>2 aksjer</i>
<i>Gustav Rolstad, Mostadmark</i>	<i>2 aksjer</i>
<i>Erik S Aamodt, Hovin</i>	<i>2 aksjer</i>

Et av de første vedtakene generalforsamlingen gjorde var å kjøpe Jøsås Lille. Det var Høiseth som eide gården og salgssummen var kr 25.000,-.

Driften ble ledet av Ole Ødegård og Hans Peter Strøm var forretningsfører.

Revgården på Jøssåsen med hvalpehusene. Bildet er tatt mot nord av Nidaros i 1935

Den første vokteren som ble tilsatt av det nye selskapet var Gustav Rolstad, Det ble bygget et eget revmatkjøkken og anskaffet ei kjøttkvern. Revmaten kom i tretønner fra Trondheim og ble hentet på Karlstad. Fru Wallin ble engasjert som revisor og fungerte i en årrekke med et honorar på kr 25,-. Senere virket frøken Ranum som revisor og mottok kr 15,- i revisorhonorar. Gården hadde også en egen sjåfør, eller vognmann, som het Rønning,

Grunnmuren til voktervillaen i 2001. Herbodde vokteren, vanligis en lærling/person som var under opplæring og en husholderske. I kjelleren var det et eget kjølerom hvor det var stablet inn isblokker for å kjøle ned revmaten. Bildet er tatt mot vest.

1. april 1930 ble Jøsås lille bortforpaktet til Ole Nilsdahl. Han drev gården til han kjøpte den ut i 1952. Haldo Balstad fra Selbu hadde noen år før 1936 slått.

I begynnelsen av 30-årene sank etterspørselen på sølvrev og verdien på livdyrene sank fra kr 1000,- pr, stk, til kr 500,- pr. stk. i 1931.

11932 sluttet Gustav Rolstad og ny rev-vokter ble Einar Sællereite. Han flyttet til Sunnmøre og overtok driften av heimgården like før krigen 1940-45.

Ifølge Trond Wenn var det en Birger Hagen fra Hindrem som overtok vokterarbeidet. I denne perioden var det også to voktere til, Kulsaas og Nordang. men de ble bare i kort tid.

Den siste rev-vokteren var broren til Einar Sellereite, Bjarne Sellereite. Han holdt på til revgården ble nedlagt ca. 1950. Bjarne Sellereite bor i dag på Vikhammer.

I tillegg til vokterne var det også andre hjelpere som deltok i arbeidet, bl. a. Henrik Wenn. Trond Wenn hadde under krigen 1940- 45 noe arbeid om sommeren med mating av revene og fjerning av revemøkka under burene.

Da platinareven, en mutant av sølvrev, ble født i 1933 i Dyrøyhamn i Troms, tok det ikke lang tid før livdyr ble innkjøpt til Jøssåsen. En annen rev-variant, kalt blårev, ble også anskaffet.

A/S Jøsås Revgård deltok på flere utstillinger og flere dyr ble premierte. Det var et omfattende salg av livdyr til andre revgårder. En hannrevvalp som ble solgt til Peder Strand på Oppdal, fikk en ærespris.

I 1935 var revgården på 12 mål. Det var to hvalpeskur med 115 hvalper og 27 tisper. Han far sjøl, Don Juan, eller «Arne» var haremsvokter og den beste hannreven på den tiden. Gårdshunden Frøya passet på å bjeffe når det kom besøkende til revgården.

Vi bør vel legge til at Halfdan Hanssen var en av de fremste pionerene når det gjaldt oppstart av rev-avl i Norge i 1920-årene. Revgården på Jøssåsen var den første som ble anlagt i Trøndelag og blant de aller første anleggene i Norge.

Kilder:

Forhandlingsprotokoll for A/S Jøsås Revgård, 17.12.28- 06.12.1937. (I privat eie hos Strømfamilien,)

Nidaros 15.11.1935.

Kristine Nilsdal, Stjørdal. Vika og Sagbruket

Bjarne Sellereite, Vikhammer.

Trond Wenn, Mostadmark.

Fotografiene er tatt av Gisle Rø.

Marie og elgen

Av ØIVIND KRISTIANSEN

Marie Granaas var gift med slakter og elgjeger Odin. Hun hadde gjennom årene overhørt både sin mann og mange andre jegere berette sine elgjakthistorier.

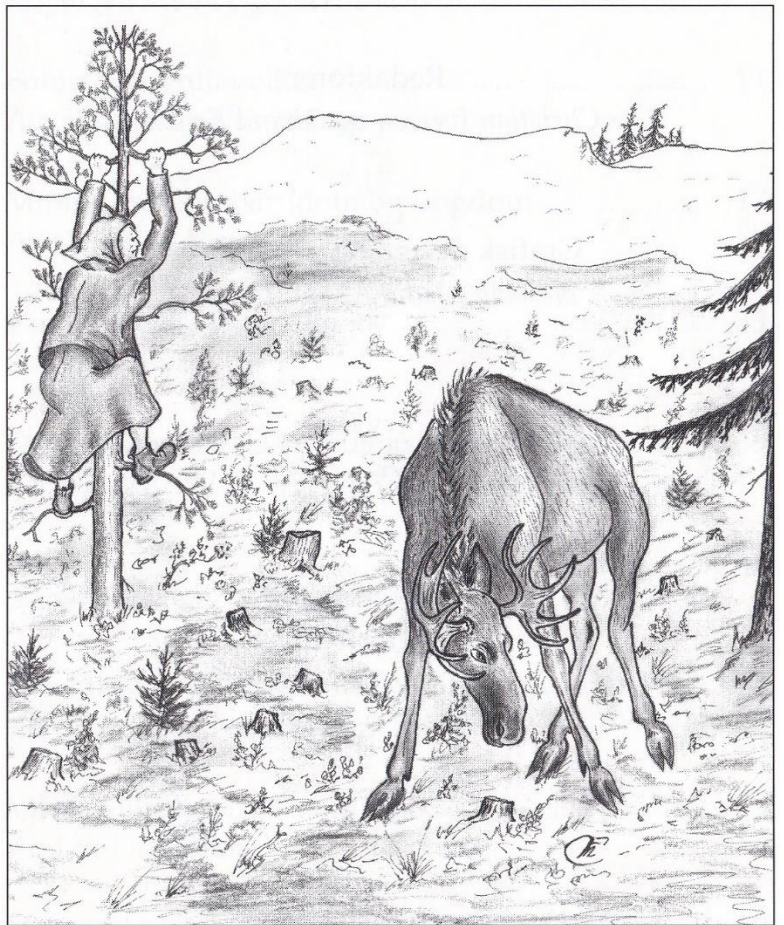
Selv hadde hun ikke opplevd skogens konge annet enn i sin manns slakteri. Men en høstdag skjedde det noe; — og slik fortalte hun sin historie på lydbånd til Kåre Kristiansen i januar 1955:

Vi var hos Petter Olsen ute i Granåsen han Odin og jeg. Vi skulle i vei å plukke tyttebær. Turen gikk utover imot Nyvollkjølen. Da vi kom oppå kjølen sa jeg til Odin, at borte på ryinn der har jeg vært å plukka bær før, så jeg gir meg igjen her jeg.

Men Odin mente at her var det ikke noe å gå etter, så han ville lenger utover marka han, så vi skilte lag, Da jeg hadde plukka full ei spann fikk jeg høre en så rar en lyd oppe i åsan og jeg tenkte at - er det noen oksa oppi her og?

Så begynte jeg å stille meg på å trekke meg unna, men lyden kom nærmere og nærmere over kjølen og bortover mot der jeg sto. Det var en så stygg en lyd og jeg skjønnte at det ikke var noe vanlig krøtter. Jeg tok et raskt overblikk for å se om det var et tre jeg kunne klive opp i.

Men det var ikke noen trær i nærheten som var tess, bortsett fra ei lita furu. Og ganske riktig så fikk jeg etter hvert se noen lange, grå føtter mellom trestammene og tenkte; det der er nå elg! Så kom krona på elgen fram. Og da var jeg snar til å springe bort til den lille furua, – og kom meg opp i den i en fart. Jeg visste at den greina jeg sto på med den ene foten, ville brytes unna, så det var å henge etter

Tegning: Magnar Fossbakken

hendene. Oksen kom nærmere og ganske innpå meg. «Og, sier Marie - hain bølja, et så støgt et mål va det! -Så tenkte jeg at jeg måtte være stille så han ikke merket meg. Jeg hang da helt stille og oksen kika på meg og rauta det kalde ulet! Men da jeg forsto at oksen hadde observert meg så begynte jeg å rope: «Ha dæ i'vei ditt styggheit! - fól dæ i'vei!». Men nei, han laska bare i vei et par skritt og sto å kika på meg.

Så ropa jeg «Odin!!!» så det lødd utover åsan. Men han var for langt utover til at han kunne høre meg han. Men så ble jeg varig at elgen å svinge på seg utover en myrstrupe. Han vendte seg gang på gang, og så på meg. Det hadde ikke vært noen sak for ham å kunne klappa til meg der jeg hang i den vesle furua. Du verden hvor redd jeg var. Men da jeg så elgen laska seg oppover myrstrupen, så hoppa jeg ned av treet - fikk tak i den minste bæerspanna - og sprang framover til Granåsen. Hele tiden syntes jeg å høre at elgen var etter meg, uten at det var tilfelle.

Men borte i Granåsen der var bare han Petter og han var da begynt å bli litt skral, «Du må spring fram til hytta hass *Iver Snustad*» sa han Petter, «hain Iver har no hoinn med sæ ovafor. Spring fram åt hainom så blir'n med dæ utover så du får ti berkoppa din.»

Jeg fikk da med meg han Iver utover og vi strauk et godt stykke etter sporet av elgen. Men jeg snudde etter ei stund - fann igjen bæerspanna - og dro tilbake til Granåsen. Iver fulgte sporet langt utover Malvikmarka han. Etterpå fikk jeg høre at den samme elgen også hadde skremt noen Ranheimsbygger nede ved Nyvatnet. De fortalte at han ikke gikk unna veien for dem heller og hadde bølja stygt.

Odin la til at elgen slett ikke var sikker å møte i paringstiden. «Ja, æ hadd mang gong sagt at æ aildri hadd fått sjå ein levandes ælg, men sainnele' fekk æ det te gangs!», avsluttet Marie sin historie.